

DÚCZ LÁSZLÓ

Közöttünk élő „Turulmadár”

Az újjáavatott bánhidai turulszobor kapcsán ismét többen nyilatkoztak és véleményyt mondtak, népünk „egyik totemállatáról”. Három év telt el az ünnepség óta, de szent madarunkról azóta sem tudunk többet, pedig minden nemzetnek ismernie kellene eredetmítosztát.

A tájékozatlanság és a szándékos vagy akaratlan torzítás pedig kifejezett bűn önmagunkkal és utódainkkal szemben. Emese megnevezésével, legendánk megőrizte számunkra e madarat ősi formájában. A legenda *Dümmerth Dezső* nyomán így szól: „... Attila magyar király halála után ... a magyarok, másodízben jöttek ki Szkítiából ilyen képpen Ügek fia Előd, Szkítiában Euned-beli lánytól fiat nemzett, kinek neve lett Álmos, azért, mivel anyjának álmában egy héja-forma madár jelent meg, rászállott és ettől teherbe esett, méhéből sebes patak fakadt, mely nem a saját földjén növekedett meg. Ezért történt, hogy ágyékából dicső királyok származtak. Miután a somnumot, a mai nyelvünkön álomnak mondják és születését álom jövendölte meg, ezért nevezték őt Álmosnak, ki Előd, az Ügek, ez Ed, ez Csaba, ez Atilla ... fia volt.”

Egy másik történet így emlékezik róla: „A magyarok fejedelme álmodta egyszer, még amikor a meotisi mocsaraknál éltek. Hatalmas sasok támadták meg az állataikat és kezdték széttépni azokat. Az emberek megkísérelték elzavarni őket, de nem sikerült, mert mindig máshol támadtak. Ekkor megjelent egy gyors, bátor turul és a magasból támadva megölte az egyiket. Ezt látva a többi sas, elmenekült mind. Ezért elhatározták a magyarok, hogy elmennek máshová lakni. Elindultak Atilla földjére, melyet örököül hagyott rájuk, de az utat nem ismerték. Ekkor ismét megjelent a turulmadár, s a fejedelem fölé szállva lekíáltott neki, hogy kövessék őt, míg el nem tűnik a szemük elől. Az álom után nem

sokkal dögvész ütött ki az állatok között, s a mindenfelé fekvő tetemen lakmározó keselyűk közül, egy arra repülő turul a magasból, lerúgta az egyiket. Ezek után, felismerve az álmot e jelenetben, az összes magyarok felkerekedtek és követték a turult. Ahol a madár eltűnt a szemük elől, ott táborot ütöttek, majd amikor ismét előtűnt, újra követték, minden népükkel együtt. Így jutottak el századok alatt Pannóniába, Átilla egykori földjére. Itt azután a madár végleg eltűnt a szemük elől, azért itt maradtak.”

Mindezek után egyszerűen megállapították: a magyarok úgy gondolták – a IX. században –, hogy a turulmadár vezéreik őse, tehát totem állatról van szó!

Elemezve azonban a legendákat a következőket vehetjük észre: nem lehet sas, mert a turul lerúgott a levegőből egyet. Ugyanezért a keselyű is elhibázott azonosítás. Szobraink mégis e két madarat ábrázolják. A „totem” elképzelés is egyszerű felületesség – ha nem szándékos torzítás –, mert Álmos korában már a sámánizmus ismert volt, azzal együtt, hogy madártól nem születik embergyermek. Viszont a sámánizmust ismerő népek úgy vélték (vélik), hogy az ember (sámán) át tud változni állattá – vagy más minőségű léletté, sőt kapcsolatba léphet ezen alakjában a túlvilággal, istennel. Így bizonyosra vehetjük, hogy a madár alatt nem madarat, hanem az istennel kapcsolatot tartó személy jelölője, illetve isten küldöttét, akaratát, szándékát, vagy esetleg őt magát jelöli. Az is közsímet – főleg tudományos körökben –, hogy az uralkodó isteni származású. Igazán érthetetlen, miért kötik az ebet a karóhoz, illetve totem állathoz?

A krónikák arról is megemlékeznek, hogy Atilla harci zászláiban egy koronás madár van megírva, amit magyarul turulnak neveznek. Ilyen zászlót vittek egészen *Gejza* vajda üdeiglen a háborúikban. Ezért ezt mi – az utókor – címernek tekintjük. Vajon helyesen? Már az asszírok alkalmazták ezen megjelölést, akiknek műveltségét – legalábbis elemeiben – örököltük. (Pl. *Leo Oppenheimer*: Az ókori Mezopotámia.)

Itt nem arról van szó, hogy a zászlón „megírt” motívum címer lenne, hanem a madár az Úr akaratát jelöli, az asszír uralkodó azért győzheti le ellenségét, mert az Úr „vele van”.

Az Úr akaratának jelölője a szent lélek, ma galambként ábrázolják. A középkorban viszont ragadozó madár alakban jelenítik meg, mint pl. almakeréki református templom freskóján, ahol az Úr akaratát – az Igét – viszi Szt. Jánoshoz, aki kimondja: „Kezdetben vala az Ige”, amiből született a világmindenség. Az „Ige” pedig nem más, mint az Úr akarata, melyből született Álmos is. Nem lehetetlen ez, hiszen *Metód* püspök felje-

gyezte 882-ben, amikor a magyarok királyával (!) találkozott, hogy keresztények között járt! (Közismert, hogy már az avarok építettek keresztény templomokat.) Ha a legendák szövegét tekintjük, akkor láthatjuk, hogy mindkét esetben életet ad a madár, de mindkét alkalommal közverve. Egyszer olyan vidékre vezette a magyarságot – Artila örökébe – ahol életlehetőséget találtak; máskor meg gyermek születését jelzi. Ezzel a jelenséggel már találkozhattunk – mi olvasók – hiszen Jézus születését is az Úr küldötte, angyal jelezte Szűz Máriának. (Az angyal repül, tehát madárként is felfoghatjuk.) A párhuzamot pedig érdemes tovább vonni Álmos és Jézus között, mert az azonosság megdöbbentő (ez pedig arra enged következtetni, hogy Álmos is mítikus vonásokkal felruházott személy, amit már anyja álma előre jelez): – születésük előre jelzettsége azonos; – mindkét gyermek fiú; – mindketten vezéregyéniségek; – mindkettőjük élete tulajdonképpen ismeretlen (Jézusról 12–32 éves kora között semmit nem tudunk, Álmos pedig – mint kende – visszavonult életet élt); – mindketten „új világba” vezették népüket; – mielőtt ez az új világ „bereljesült” volna, vezetőjük életét vesztette (Mózes is így járt); – végül mindketten áldozati halált haltak népükért (báranyaikért). E szertartást – áldozatot – soha nem kell megismételni! Az azonosság (hasonlatosság) annyira nyilvánvaló – még ha a gondolat eretneknek tűnik is –, hogy nem szabad figyelmen kívül hagyni, mert keresztényi mentalitást jelez. Mivel a lexikonokban is igen kevés áll a turulmadárról – mert politikai okok miatt történelmünk tiltott része volt –, a legendák

után vizsgáljuk meg mit takar e szó a magyar és rokon népeink nyelvhasználatában és hitvilágában. A *turul* szó ma is ismert és használatos Keleten, mert egyrészt török férfinév, másrészt a *toghrul* szóváltozat egy altáji havasi sólyomfélének takar. Korábban sem volt kevésbé ismert. A X. század táján a szeldzsuk birodalom alapítói a *Toghrul* és a *Csaky* nevet veszik fel. Az oszmán török birodalom alapítóját *Ertoghrul* néven ismeri meg a világ. Róla (vagy fiáról Oszmánról?) *Abdal Kumral* dervis azt álmodta, hogy fejére sólyom szállt, kiterjesztett szárnyával a hatalmat

jelezte. A XIII. században a keritek keresztény (!) uralkodójáról ugyanezt jegyzik fel. Róluk ilyen ábrázolás nem maradt, de *Szanatrug* pártus királyról (i. sz. 1–2. század), vagy az egyiptomi fáraókról (Hafre vagy Kefren fáraó) igen. *Ahmed Vefik* szótára szerint a „Toghrul” a legelőkelőbb fejedelmi jelvény volt az

oguzoknál, akik már Atilla idején is hun fennhatóság alatt éltek. A hunok ismerték és használták a Turult, mint jelképet, erről *Kézai* meg is emlékezik, de fennmaradt egy hun fejedelmi jelvény, egy arany turul. A fenti jelzést a szászánida uralkodók is alkalmazták. Először *II. Hormuzd* (i. sz. 457–459), majd *II. Khosrau* és *II. Jazdagird* is. Igaz többnyire egyszerűsítve, mert a király koronáján szárnyak jelennek meg, mint isteni küldetésű uralkodóknak. *Bahram Gur* (i. sz. 421–438; Atilla kortársa) szászánida uralkodó kapott egy tughralt – mint solymászmadarat. Külleméről leírás nem maradt, de bizonyos, hogy utándobásból (ökölről indítva) használatos madár volt. *Mohamed el Bardzsini* solymász könyvében a toghrult tartja a legjobb solymászmadárnak, bár szerinte olyan ritka, hogy sehol sem található. Vagyis van bizonyos misztikus vonása.

Vönöcki Schenk Jakab (a Madártani Intézet egykori igazgatója) szerint a Turul, a *Zongor* és a *Kerecsen* szót együttesen (mindhármat) csak a magyarok használták. Lényegében mind sólymot jelzett. Turul – altáji havasi

sólyom (?); Zongor – dél-uráli változata a kerecsensólyomnak. Kerecsen – eredetileg észak-uráli, de ma a kárpát-medencei kerecsen.

A magyar nyelvhasználatban az utóbbi maradt a létező és valós madár neve –, amely elvezetett ide Atilla földjére.

(A „honfoglalás legendája” történetnek az a rendkívüli érdekessége, hogy a kerecsen sólyom tőlünk nyugatabbra nem fészkel, tehát a magyarok valóban addig követték, amíg el nem tűnt a szemük elől.)

A Zongor férfinév lett, mai formájában Zsombor.

A Turul megmaradt a szent madár jelölőjeként, hiszen beszédünkben csaknem kiveszett, de más jelentést nem kapott. Kézai említi így, de semmiféle magyarázatot nem adott arról, mi is az? Nyilván akkor nem is volt erre szükség, mert köztudott volt. Majdnem egészen 150 év alatt, mint helység vagy személynév, tizenhat alkalommal találkozhatunk a szó valamely változatával feljegyzéseink között. Csak Kézai krónikájának megalálása után válik újra ismertté, mert maradt annak, amit eredetileg jelöl – Szent Madárnak.

A késő avar és kora magyar régészeti leletek között az asszonysírokban gyakran találni ragadozó madár leletet, pl. rakamazi mellkorong. (*Garam Éva* régész szerint állatalakos veretek csak női sírokban találhatók.) Tudomásom szerint eddig egyetlen férfi, a zempléni fejedelmi sír őrzött állatalakos veretét. A mellkas táján rendszertelenül elhelyezett öt veret volt, ebből kettő madár alakú. *Fettich Nándor* régész véleménye szerint a gyászoló nők helyezték a koporsóba, így kerülhetett férfi sírba az állatalakos veret. Az asszonyok valószínűleg azért viseltek ilyen vereteket, mert a „szent megtermékenyülést” várták a madár közvetítésével, Isten akaratából.

A magyar nyelv korábban nem ismerte a „terhes” kifejezést a gyermekvárásra, mert az áldott állapot volt számára. Ez lehetett oka annak, hogy a gyászoló asszonyok a koporsóba helyezték a veretet hajfonatukkal együtt, hiszen már nem várták az „áldott állapotot”, – nem volt kitől. (Ez is igazolja, hogy nagyon jól tudták, hogy nem madártól születik a gyerek.) Mindezek miatt a ragadozó madarat ábrázoló veretek az isteni küldetés és a szent fogantatás fogalomkörébe irányítják a figyelmünket. *László Gyula* véleménye, hogy a Noia-utóban talált rátétes szőnyegminta

hiszen máskor és máshol is kifejezték azon elképzelésüket, miszerint agancsos szarvas szoprathat. Sőt, mindez madár jegyében történik! A madár alakjáról azt figyelhetjük meg, hogy karaktere: ♀ alakú. A szárny v alakot formáz, a fark pedig elszakadó egységként Nap „természetű”. Ez az alakzat többször visszanéz ránk.

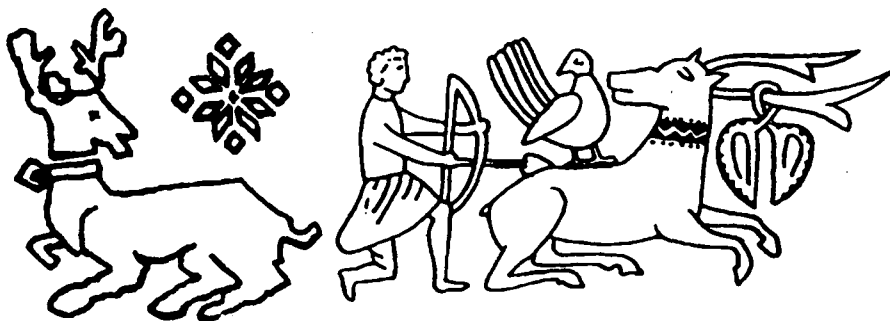
Visszatérve a szőnyegmintára néhány dolgot kell észrevennünk. Elsőként halotti lepel mintáját, tehát valamilyen vallási rítus alkalmával használták. Másodszor: füle van a madárnak, már pedig bizonyosra vehetjük, készítője jól tudta, egyetlen madárnak sincs külső fülkagylója. Harmadszor: a madár alakja forgó keresztet formáz. Gyakran megfigyelhető ilyen, a régészeti és néprajzi motívumok között, ahol akár forgó, akár állókereszt, vagy naprózsa formában jelenik meg. Mind az „Atya” idézője, más-más helyzetében pl.: álló – az örök; forgó – a lendületes (mozgó) formában. Az i. e. 1300 körüli mezopotámiai pecséthengeren találatott vetési jelenet cselekményének szentségét is ilyen egyenlő szárú kereszt jelzi: a vetés a föld megtermékenyítése, az Úr akaratából. Egy dunántúli spanyolozott mintán a szarvas (bár bika) „elmondja”, hogy ő termékeny (termő ág áll ki a szájából) a Nap hatására, ami az Úr idézője, de a termékenységet a madár közvetíti (a csőréből szintén virágzó, termő ág bújik elő). A kép nem feltétlenül biológiai megtermékenyítést, hanem akár szellemi is idézhet, de kifejezheti azt is, hogy az apa (a hím ivarú szarvas) az Úr vagy Atya közvetítője, hiszen annak akaratából termékeny.

Hasonló ábra a zöldhalompusztai szkíta szarvas, ahol a szarvas füle közös a madáréval. De párzási jelenetet sugall a mezopotámiai kődobozfedél, a zalaistváni dóm faragott részlete, a noszvaji templom festett kazettái vagy az ún. Lehel kürtjének egy bizonyos motívuma, és a kalotaszegi hímzés is. Ilyen jelenet található az *Eszik kurgán* aranyruhas emberének (aki nyilván uralkodó, hiszen pásztorgyereket aranyruhában nem temetnek) övcsatján is. László Gyula már felhívta a figyelmet arra, hogy a pusztai népek övcsatja rangjelző. Itt jól felismerhetően jávorszarvasról van szó, de az agancsa nem jávorlapát. A szarvasba – háta közepén – beleolvadva egy füles ragadozó madár. A jelenet nyugodtan elfogadható párzási pillanatnak, hiszen két test csak ekkor olvad egybe. Így ez az övcsat is Emese álmát, azaz a turul legendát idézi, már a szkítáknál is az i. e. V–IV. században!

Az említett rajzok között mindenképpen közös vonás, hogy vallási szertartások „szereplői” (temetés, templom). Tehát a jelenetek mindenképpen kapcsolatosak az Úrral, az Atyával. Mivel – mint megállapítható –, a madaraknak fülük ábrázoltatott (az újkori ábrázolásokon ez gyakran elmarad, vagy korona van helyette), de tudjuk jól, nincs ilyen testrésze, ezzel szinte rá van írva a nevük, azonosításuk. Így tehát amelyik ragadozó madárnak füle van a régészeti emlékeink között, az ugyanannak a madárnak rekinthető.

Ez a fül-vezet el a nagyszentmiklósi kincs madaraihoz is. Ezen jeleket elemzésünk során nyugodtan elfogadhatjuk megtermékenyítési pillanatnak, ha figyelembe vesszük a következőket:

– a motívum egy-egy bokályon van, amely edény leánykérőskor (párvalasztáskor) használatos; – vagy termékeny ágak, vagy életfák között „játszódik” a jelenet, ez szintén az élet keletkezésére utal; – a 2. számú korszán az asszony nyakába van akasztva a „kopt kereszt”, a három ágú nyaklánc, ami az élet jele, sőt az életfa ágait tartja a nő a két kezében.

Molnár V. József szerint a következő modell-képekkel modellezhetőek a népművészeti ábráink. A hat ábrából egy igen „kínálja” magát, mert már találkozhattunk vele pl. a szkíta rúdvég díszén. Szerkeztük megegyezik, s a repülő madarat idézi. A modell-elem egy háromszor hármas hálózathoz úgy helyezkedik el, hogy a kitöltött négyzetek száma sem a sorokban, sem az oszlopokban nem ismétlődik. Ezen szabályt betartva bővíthetjük a 4×4 -es az 5×5 -ös és a 6×6 -os méretre. Már a 4×4 -es ábráról jól érződik, hogy a modell mért repülő madár, de az 5×5 -ös modellkép megtalálható a kusán uralkodó feje fölött, mint a

kiterjesztett szárnyú turulmadár. Természetesen ez nem a modellkép, csak hozzá igen hasonlós jelzés.

A továbbiakban azt kell figyelembe vennünk, hogy a

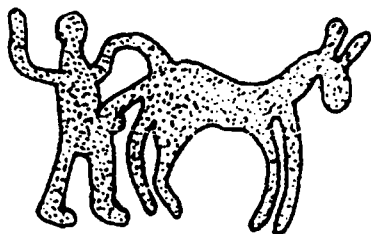
nőt sok esetben halként ábrázolják (sellő) népművészeink, s azt vehetjük észre, hogy 6 × 6-os hálózati „madarára” két hal fektethető úgy, hogy a „madárról” nem lóg le, hanem belesimul. Ha ezt a modellegyesülést ráhelyezzük a nagyszentmiklósi bokályok madaras képeire, láthatjuk, hogy azok tökéletesen modellezhetőek. A halak – ahol egymást fedik – : halkettős, ott ahol az asszony is „kettős”, hiszen gyermeket vár. Ezt igazolja a Felső-Tisza vidéki keresztiszeses hímezsminta motívuma, ahol ugyanezekkel a „modell-elemekkel” találkozunk. A hal és a lépcső kapcsolata a madár jegyében, vagyis a nő és a férfi az Úr akaratából termékeny.

Mivel a modellrendszer elsősorban nem az alakzatokat, hanem a tulajdonságokat (belső logikájukat) modellezi, más motívumokat más helyen is értelmezhetünk. Így pl. – szerintem – a következő lisztmerőkanál a turullegenda (Emese álma) legszébb újkori megformázása. A kanálról jól látszik, hogy ragadozó madár. Görbe a csőre, szeme, füle megformázott, taraja, szárnya csak jelölt. Tehát az ősi szkíta füles madárról van szó. A madár hátán a Napkorong, azaz a Nap – az Atya – küldötte, tőle jön. A napkoronggal szemben a (kanál pereme) Hold-sarló: a nő, azaz az anya. Mindez akkor kezd „működni”, amikor a kenyeret sütő asszony megmeríti a kanalat a lisztben. Még ma is igen sok helyen a kenyeret életnek nevezik. Itt az élet a „szemünk láttára” keletkezik az Úr akaratából – melyet a madár közvetít az anya „ölében”. Csodálatos emléke ősi műveltségünknek, és semmiképpen nem mondható totem hitnek.

Hogy a totem hit lényegét érzékeltessem, ahhoz idézek R. Broby-Johansen Északi sziklarajzok című könyvéből (Bp., 1979. 60.): „Giraldus Cambrensis 1185-ben, Írország topográfiája című írásában elmondja, milyen botrányos dolgokat látott egy ulsteri királyválasztáson: a leendő királynak, mielőtt a hatalmat átvehette, mindenki szeme láttára egy kancával kellett párosodnia, amelyet aztán levágtak és megfőztek. A

király a hús levében megfürdött, majd a jelenlevőkkel együtt evett a húsból, sőt a levesből is ivott. Az indoeurópai terület keleti szélén, Indiában is sokáig szokásban volt a lóáldozat, az Aszvamédha. Az áldozati mént egy álló évig őrizték, nehogy hágni tudjon, és elfecsérelje nemi erejét. Miután levágták, a király első felesége lefeküdt a kimúlt állat mellé, és ölébe vonta annak hímvesszőjét. Az izlandi flateyri krónikából tudjuk, hogy Szent Olaf norvég király – 1000 körül – saját szemével látta, mikor egy parasztasszony előhozta rejtekhelyéről egy csődör bebalzsamozott nemzőszervét, ölébe vette, majd áldozatot mutatott be előtte.” (Mindannyian tudjuk, mit jelent az „ölébe vonta, ölébe vette” kifejezés.) Mindez Árpád-házi királyaink idején; és a képen látható jelenet nem ún. északi sziklarajz, hanem Európa kellős közepéből, Észak-Itáliából (Val Camonica) való! Nos, ezért süti ránk az európai szemlélet és műveltségértékelés a totem („álarős”) elképzelést, mert a sajátjától nem tud szabadulni. Így elképzelni sem tudja, hogy más műveltség is létezik.

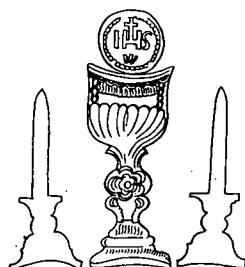
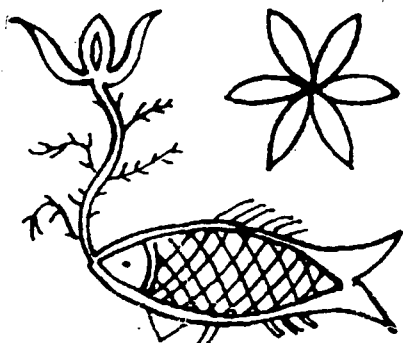

Felmerül azonban annak megfontolása, elfogadható-e az a nézet, miszerint Szent István vetette fel a magyarsággal a kereszténységet európai hatásra. Úgy érzem, semmiképpen. István király nem a kereszténységet vetette fel a „pogány” magyarsággal, hanem a római katolikus vallást vette ún. „államvallássá”. (Ez is hozzájárulhatott az egyház 1054-ben bekövetkezett kettéválásához.)

A fentiek tudatában, ha összevetjük a már említett ű karakter gyakori alkalmazását a népművészetben, akkor már könnyen érthető, miért gyökeresedett meg nálunk a kereszténység, amelyet már jóval Szent István előtt ismertünk.

Az említett alakzat a szerkezete, a szekszárdi múzeumban őrzött mángorló rajzának is. A hal – aki nő – „elmondja”, hogy termékeny, hiszen szájában virágot tart. Ez a termékenység azonban a „Hold-sarlóvá” hajolt nő és virág fölött álló Nap hatására válik valóra. Ugyanczt

az ősi „pogány” megjelenítést láthatjuk a Sopronban őrzött mángorló és kiskun-félegyházi malom gerendájának faragásán. Ahol a Hold, kehely pereme, a fölötté álló ostya pedig a Nap. Ez nem más, mint a katolikus mise lényege: az úrfelmutatás. Mindkét jelölés érezhetővé teszi, mennyire közel áll egymáshoz a két szemlélet (katolikus és „pogány”) lényege. Ebből következően mennyire távol áll mindkettő a totemhittől!

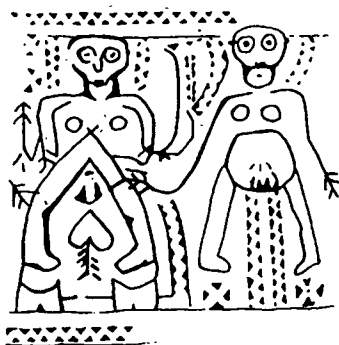

Tudom, hogy az elmondottak annyira szokatlan gondolatok, hogy első hallásra, olvasatra szinte automatikusan elutasításra találnak. Ezért kérem a további képek tanulmányozását az érdeklődő olvasóktól. A két alak egymásba karolása a házasságot jelzi (egymásba olvadás). Ez a testi kapcsolat termékeny, hiszen a nő kezében ott a virág – amelyből a termés lesz. De a termékenység, az Arya ajándéka, küldötte, a madár útján jut el a házas, vagy jegyespárhoz. A madárról népművészeink ma ezt mondják: „Sem nem kicsi, sem nem nagy, éppen akkora, amekkora az eger a Földdel összeköti.” Ezzel tökéletesen elmondják szerepét, ami a kapcsolattartás Isten és ember között. Természetesen a bemutatott képek csak példák és nem egyediek. Akárhányat találunk belőlük.

A zágrábi múzeumban őrzött fáfaragás viszont egyenesen a turullegenda megőrzése, de már keresztényi gondolatokkal keverten. Egy asszony időképét láthatjuk gyermekének fogantatásától a születése pillanatáig. Az apa, az Úr küldötte, hiszen maga Jézus. (A lángoló szív Jézus jelölője.)

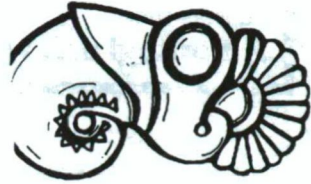
Ebből eredően szent megtermékenyítéstről van szó, nem is lehet más. A következő jelenet már a születés, ami az Úr akaratából történik. Ezt jelzi az asszony lábánál lévő két egyenlő szárú atyakereszt. Ez igen finom és gyakori jelzése az Úrnak, aki közvetlenül nem ábrázolható, mert akkor szellemtermészetű megszűnik és anyagivá válik. A turullegenda pedig így szól: „...méhéből sebes patak fakadt, mely nem saját földjén növekedett meg.” A faragáson ez szépen érzékeltetett jelenet.

Azt remélem, előadásomat így leszűkítve egy kötet lapjaira, is érezhető, hogy turulmadarunk szent, hiszen Isten akaratának jelölője. Ebből pedig egyenesen következik, hogy nem lehet totemállat. Mindez lényegtelennek tűnhet, de ha belegondolunk, hogy történelmi szemléletünket és önértékelésünket mennyire más megvilágításba helyezi a legenda és a mítosz ismerete és megértése, beláthatjuk, hogy igen fontos „apró” részletről van szó: a kiindulási alapról! S ha más a kiindulási alap, feltétlenül máshová is jutunk történelmünk vizsgálatára során.

Természetesen a madár „szent” volta nem zárja ki annak lehetőségét, hogy létező, valós megfelelője is legyen. Mint már utaltam rá sem sas, sem keselyű nem lehet. A kerecsensólyom az, amelyre az ún. „honfoglalás legendája” enged következtetni. Ha a régészeti emlékeket vizsgáljuk, sólyom volta mindenképpen kitűnik, mert sólyomfoggal ren-

delkezik, ahogy a szkíta zablalemez is ki-
hangsúlyozza, hegyes a szárnya, csüdje csu-
pasz, „gatyája” van. Azonban az ábrázolások
a századok alatt nem úgy alakultak, hogy
arról pontosan felismerhetővé váljon, hanem
éppen ellenkezőleg. Vagyis nem az a fontos,
hogy a madár milyen fajú, hanem az, hogy
Isten küldötte.

A középkorban két papot is perbe fogtak eretnekség miatt – jegyzi
fel a Kassai Kódex írója –, mert megáldották karácsonykor a fiatal kere-
csensőlymokat. Ennek a szokásnak pogány, de kereszténnyé alakult vál-
tozatával még ma is találkozhatunk, pl. Mátraverebélyen, ahol az éjféli
misén, karácsonykor, a templomban énekesmadarakat engednek el. Itt is
az isteni akaratból történő születést idézik meg e szokással, hiszen a fény
és Jézus egyszerre születik (december 21., téli napforduló), az Úr gyer-
meke, az Úr akaratából.

A kerecsensőlyom tehát nem csak ritkasága miatt kell, hogy fontos
legyen számunkra – magyaroknak –, hanem történelmünk fontos része,
résztvevője: igazi magyar madár.

Rajzok: GÁL ÉVA ANNA

